

çocukluğum
MAKSİM GORKİ

ANTİK

ÇOCUKLUĞUM

Maksim Gorki

ANTİK DÜNYA KLASİKLERİ
Şubat 2015

BİRİNCİ BÖLÜM

Babam yarı karanlık bir odada, pencerenin önünde, yerde yatıyordu. Beyazlar içindeydi ve boyu uzamış gibi görünüyordu. Çıplak ayaklarındaki parmakları garip bir şekilde aralanmış, göğsünün üzerinde huzurlu bir şekilde birleşen şefkatli ellerinin parmakları ise kaskatı olmuştu. Siyah kenarlı, bakır paralar, ışık saçan gözlerini örtmüş, aydınlık yüzü endişeye kapılmış gibiydi. Dudaklarına yerleşen ve dişlerini ortaya çıkararak gülümsemesi içimi ürpertiyordu.

Üzerinde kırmızı bir etekten başka bir şey olmayan, yarı giyinik vaziyetteki annem, babamın yanına diz çökmüş, karpuz kabuklarını testere gibi kesmekten çok hoşlandığım siyah tarakla, onun uzun ve yumuşak saçlarını geriye doğru tarıyordu. Hiç ara vermeden, derinden gelen, boğuk bir sesle sürekli mırıldanıyordu. Ağlamaktan şişmiş gri gözleri, gözyaşlarının içinde kaybolacakmış gibi duruyordu.

Büyükannem elimden tutmuştu. Yusuvarlak, şişman bir kadındı büyükannem... Kocaman bir kafası, iri gözleri, yassı ve komik bir burnu vardı. Tepeden turnağa siyahlara bürünmüştü. İlginç bir kadındı büyükannem, ağlıyordu... Sesi anneminkinden farklı olmasına rağmen, uyumlu hıçkırıklarla annemin ağıtlarına eşlik ediyordu. Vücudu bir titremeye sarsılıyor, sonra beni tutup babama doğru itiyordu. Ama korkup çekindiğim için inat ediyor, onun arkasına saklanıyordum. Daha evvel büyüklerin ağladığına

hiç şahit olmamıştım. Büyükannemin durmadan tekrarladığı sözlere bir anlam veremiyordum.

“Haydi yavrum, babanla vedalaş. Onu bir daha göremeyeceksin, zavallı adam. Ölmek için çok gençti, daha vakti gelmemişti...”

Ağır bir hastalık geçirmiş, yeni yeni kendime gelmeye başlamıştım. Hastalığım sırasında babam -gayet net bir şekilde hatırlıyorum- benimle oyunlar oynamış, beni eğlendirmek için elinden geleni yapmış, sonra aniden ortadan kaybolmuştu. Onun yerini bu garip varlık -büyükannem- almıştı.

“Nereden geldin?” diye sordum ona. “Yürüyerek mi?”

“Nehrin yukarisından, Nijniy'den. Ama yürüyerek değil, gemiyle geldim. Su üstünde yürünmez, biliyorsun herhalde. Şşşşt!”

Bu cevap bana çok komik ve şaşırtıcı gelmişti. Yukarıda, evin üst katında, saçları boyalı ve sakallı Acemler, bodrum katındaysa koyun derisi satan, sarı benizli bir Kalmuk oturuyordu. Merdivenin tırabzanına ata biner gibi oturarak aşağı kaymak ya da merdivenlerden yuvarlanarak düşmek mümkündü ama yukarıdan suyun üstünde buraya gelmek nasıl mümkün olabilirdi? Bu çok anlamsızdı ve büyükannem komik bir şekilde her şeyi birbirine karıştırıyordu.

“Neden şşşşt?”

“Çünkü çok konuşuyorsun,” dedi gülerек.

Sesi tatlı ve neşeliydi. Daha ilk günden onunla iyi arkadaş olmuştum. Şu anda, bir an evvel onunla birlikte bu odadan çıkmak istiyordum.

Annemin ağlaması ve haykırışları içimi burkuyor, içimde tanıdık olmayan, yeni bir tedirginlik doğuruyordu. Onu daha evvel hiç böyle görmemişim. Çok az konuşur ve benimle ağırbaşlı bir ilişki kurardı. Temiz ve sağlıklı bir vücudu vardı. Sağlam yapılı, çok güçlü kolları olan bir kadındı. Şu andaki görünüşü ise hiç de iç açıcı değildi. Yüzü gözü şişmiş, kılık kıyafeti perişan haldeydi.

Çoğunlukla kocaman, sarı bir bere gibi tarayıp topladığı saçlarının bir kısmı, omuzlarından birinin üstüne ve yüzüne dökülürken, geri kalanı da bir örgü halinde, uyur gibi yatan babamın yüzünü okşuyordu. Uzun zamandır odada olmama rağmen annem yüzüme bir kere bile bakmamıştı. Tek yaptığı şey, gözyaşları içinde hıçkırıklarla sarsılırken babamın saçlarını taramaktı.

Siyah giysiler içinde gelen birkaç köylü ve bir bekçi, kapıdan içeri uzanarak öfkeli bir sesle bağırdı:

“Haydi, acele edin. Çıkarın onu buradan!”

Pencereye perde yerine asılan koyu renkli örtü yelken gibi şişmişti... Babamın beni yelkenli bir gemiye bindirdiği gün aklıma geldi. Hava aniden bozmuş, fırtınanın uğultusu duyulmuştu. Babam beni dizlerinin arasına alarak sıkıca sarılmış ve gülmeye başlamıştı:

“Korkacak bir şey yok Luk, korkma!” diye seslenmişti.

Annem aniden doğrulmaya çalıştı ama olduğu yere tekrar çöktü, geri yuvarlandı ve saçları yere yayıldı. Gözyaşlarıyla dolan solgun yüzü morarmış, korkutucu bir sesle, babamın yaptığı gibi dişlerini ortaya çıkararak:

“Kapatın şu kapıyı... Aleksey'i bırakın!” demişti.

Büyükanne beni kenara çekip kapıya doğru ilerledi:

“Korkmayın beyler, İsa adına gidin! Dokunmayın ona, koleralı değil, doğuracak sadece. Yalvarırım gidin!”

Bir sandığın arkasına saklanıp kuytu bir köşeden annemin kendini acılar içinde yerden yere atmasına bakıyordum, dişlerini gıcırdatarak inleyen anneme... Büyükanne onun yanına diz çökmüş, şefkatle mırıldanıyordu:

“Baba, oğul ve kutsal ruh adına! Sabret Varyuşa! Ey kutsal Ana, koruyucumuz...”

Korkuyordum. İkisi de yerlerde sürünüyor, ağıtlar yakıp çığlıklar atarak babamın üzerine eğilip kalkıyorlardı. Babam kıpırdama-

dan duruyor ve sanki gülüyordu. Dövünmeler, bağırp çağırmlar uzun süre devam etti. Annem birkaç kere ayağa kalkmaya çalıştıysa da başaramayıp yere düştü. Büyükannem yuvarlanan siyah ve yumuşak bir top gibi odadan çıkıyor, sonra tekrar giriyordu. Ardından karanlıkta bir bebek çığılığı duyuldu.

Büyükannem, “Şükürler olsun sana Tanrım. Bir oğlan!” diye bağırdı ve gidip bir mum yaktı.

Saklandığım köşede uyuyakaldığımı düşünüyorum, çünkü o anın dışında aklımda kalan başka bir şey yok...

Hafızamda canlılığını muhafaza eden bir başka anı da mezarlıkta, ıssız bir köşede beklediğim yağmurlu bir güne ait. Balçık haline gelen çamurlu bir toprak yığını üzerinde durup babamın tabutunu indirdikleri çukura bakıyordum. Çukurun dibindeki suyun içinde kurbağalar vıraklıyordu. Hatta içlerinden ikisi, tabutun sarı renkli kapağının üstüne atlamıştı.

Büyükannem, sırlıklam olmuş bir bekçi ve asık suratlı, kürekli iki köylüyle birlikte mezarın başında duruyordum. İnce, cam tozu gibi bir yağmur yağıyordu. Yavaş yavaş yağın ılık yağmur hepimizi ıslatıyordu. Bekçi kenara çekilerek, “Çukuru doldurun,” dedi.

Ağlamaya başlayan büyükannem şalının ucuyla hem gözyaşlarını siliyor hem de ağladığını gizlemek ister gibi yüzünü örtüyordu. Eğilerek küreklerine abanan köylüler aceleyle çukuru doldurmaya başladılar. Atılan topraklar tabutun üzerindeki kurbağaları ürkütmişti. Tabuttan atlayan kurbağalar, çukurun yan duvarlarına çıkıyor ama üstlerine düşen topraklar onları tekrar dibe sürüklüyordu.

“Haydi Lyonkka, gidelim artık,” dedi büyükannem omzumdan tutarak.

Gitmek istemiyordum. Elinden kurtuldum.

“Tanrım sen bize yardım et!” diye inledi büyükannem ama bu sözler ne bana ne de Tanrı'ya söylenmişti. Mezar toprakla

doldurulup üzeri düzeltildikten sonra bile, başını önüne eğip kıpırdamadan, sessizce, uzun süre orada kaldı.

Adamlar kürekleriyle mezara gürültüyle vururken, aniden esmeye başlayan rüzgâr, yağmuru alıp götürdü. Büyükannem elimden tutup etrafını kararmış haçların çevirdiği, uzak bir kili-seye götürdü beni.

“Neden ağlamıyorsun?” diye sordu, mezarlık kapısının parmaklıklarını geçerken. “Birkaç damla olsun gözyaşı dökmeliydin!”

“Ağlamak gelmiyor içimden.”

“Gelmiyorsa ağlama!” dedi büyükannem sessizce.

Bunlar bana çok garip görünüyordu. Sık sık ağlayan bir çocuk değildim. Genellikle azarlandığım zaman ya da hakarete uğradığımda ağlardım. Babam her seferinde gözyaşlarımla alay ederdi. Annem ise, “Sakin aklından ağlamayı geçirme!” diye bağırırdı bana.

Sonunda bir arabaya binerek çok pis ve geniş bir sokakta ilerlemeye başladık. Yol boyunca sıralanmış evler koyu kırmızı renkte boyanmıştı. “Kurbağalar oradan çıkabilecek mi?” diye sordum büyükanneme.

“Hayır çıkamayacaklar. Tanrı yardımcıları olsun!”

Annem de babam da Tanrı'nın ismini, bu kadar sık ağızlarına almazlardı.

Birkaç gün sonra annem ve büyükannemle birlikte, buharlı bir gemiyle yola çıktık. Hepimiz gemide küçük bir kamaraya doluştuk. Doğumundan hemen sonra hayatını kaybeden erkek kardeşim Maksim, beyaz bir çarşafa sarılmış halde, beline bağlanmış kırmızı bir kuşakla masanın üstüne yatırılmış, duruyordu.

Sandıkların üstüne tırmanıp bir at gözü gibi şişkin, yuvarlak ve ıslak pencereden bulanık ve köpüklü sulara bakıyordum. Dalgaların sonu gelmeyecek gibi duruyordu. Bir dalga aniden yükselip

camlara vurduğunda onu yutacakmış gibi oluyor, ben de korku duyarak kendimi alışkanlıkla yere atıyordum.

“Korkma!” diyordu büyükannem. Şefkatli kollarıyla beni yerden kaldırıp yeniden sandıkların üstüne yerleştiriyordu.

Suyun üstünde gri ve nemli bir sis vardı. Uzaklarda bir yerde görünen bir toprak parçası sisin içinde bir görünüp bir kayboluyordu. Etrafımdaki her şey sallanıyordu. Yalnızca, ellerini başının arkasına koyup sırtını duvara dayayan annem kıpırdamadan duruyor, hiç sallanmıyordu. Yüzü kararmış, kaşları çatılmıştı. Gözleri sıkıca kapanmıştı. Konuşmamakta ısrar ediyordu. Sanki karşımda duran başka biriydi. Değişmiş gibi geliyordu bana. Üzerindeki elbise bile farklıydı.

Büyükannem birkaç kez o yumuşak sesiyle, “Bir şeyler yemen lazım Varya. Az da olsa bir şeyler yiyemez misin?” diye sordu.

Annem cevap vermeden oturuyor ve kıpırdamadan duruyordu. Büyükannem benimle fısıldar gibi konuşurdu. Annemle konuşurken ise sesini yükseltir ama çekingen ve özenli bir tavır takınırdı. Annemden korktuğumu düşünürdüm. Bu duyguyu anlıyordum. Böylece birbirimize daha yakın olduğumuzu hissederdim.

Annem sinirli bir sesle, “Saratov!..” diye bağırdı. “Nerede kaldı bu tayfa?”

Bu sözler bana çok yabancı ve anlaşılmaz geliyordu. Ne demekti Saratov, tayfa? Saçları beyazlamış, geniş omuzlu, üzerinde mavi giysiler olan bir adam elinde bir kutuyla içeri girdi. Büyükannem kutuyu alıp kardeşimi içine yatırdı. Sonra üzerine kutuyu koyduğu kollarını öne doğru uzatarak kapıya doğru yürüdü. Kapının önüne geldiğinde ortaya çıkan durum bana çok komik gelmişti. Çünkü büyükannem öylesine tombuldu ki kamaranın dar kapısından ancak yan dönerek geçebilirdi. Bu durumun farkına varan büyükannemin yaşadığı tedirginlik beni güldürmüştü.

Annem, “Ah, anne!” diye bağıarak, tabutu onun elinden aldı ve birlikte gözden kayboldular. Kamarada mavi giysili adamlarla yalnız kalmıştım.

“Küçük kardeşin seni bıraktı gitti,” dedi bana doğru eğilerek.

“Sen kimsin?”

“Bir tayfa.”

“Saratov kim?”

“Saratov bir şehir adı... Bak pencereden, işte görünen yer orası.”

Pencereden baktığımda karanlık ve engebeli toprakların akıp gittiğini görüyordum. Bu toprak parçasının üzerinden yükselen sis, bir buhar gibi daireler çizerek yükseliyor, bu da yeni kesilmiş ekmek dilimlerini hatırlatıyordu bana.

“Büyükanem nereye gitti?”

“Küçük kardeşini gömecek.”

“Onu toprağa mı gömecekler?”

“Başka nereye gömülür ki?”

Tayfaya babamla birlikte kurbağaların nasıl canlı canlı gömüldüğünü, üstlerinin nasıl toprakla örtüldüğünü anlattım. Kollarını uzatıp beni havaya kaldırdı ve göğsüne sımsıkı bastırarak öptü.

“Bunları anlamayacak kadar küçüksün. Kurbağaların canı cehenneme. Burada acıman gereken kurbağalar değil, annen. Çektiği acılar onu ne hale getirdi, görmüyor musun?”

Üstümüzde aniden bir gürültü, bir uğultu yükseldi. Bu sesin gemiden geldiğini bildiğim için hiç korkmadım. Tayfa beni aceleyle yere bırakıp, “Gitmem gerekiyor,” diyerek dışarı fırladı.

Ben de gitmeyi, dışarı çıkmayı istiyordum. Kapıyı açıp karanlık ve dar koridora çıktım. Ortada kimseler görünmüyordu. Hemen kapının yanındaki merdiven basamaklarının bakır kaplamaları parlıyordu. Kafamı kaldırıp yukarı baktığımda kollarında heybeler, çuvalarla yapılmış denkler taşıyan insanlar gördüm. Herkesin

gemiden ayrılmaya hazırlandığı belli oluyordu. Demek ki benim de hazırlanmam gerekiyordu.

Kendimi küpeştenin yanında koridorun başında toplanan Kala-balığın içinde bulunca hep bir ağızdan bana seslenmeye başladılar:

“Kim var senin yanında?”

“Bilmem.”

Biraz itip kakarak beni serseme çevirdiler. Sonunda o beyaz saçlı tayfa tekrar ortaya çıkıp beni kurtararak, “Kamaralarda kalan Astrahanlı bir çocuk,” dedi.

Beni aceleyle tekrar aşağı indirip sandıklardan birinin üstüne oturtarak parmağını salladı, “Dikkatli ol, sakın bir yere kaybolma!” diye de tembih etti.

Yukarılardan gelen gürültü kesilmiş, geminin sarsılması azalmıştı. Islak duvara benzeyen bir şey pencerenin önünü kapatmıştı. Kamaranın içi kararmış, kasvetli bir hava çökmüştü. İyiden iyiye tedirgin olmuştum. Yük balyaları şişmiş, beni ezmek için üzerime geliyor gibiydi. Kimsenin kalmadığı bu boş gemide beni yalnız bırakacaklarını düşünmeye başlamıştım.

Kapıya yaklaşıp bakır tokmağı çevirmeye çalıştım ama başaramadım. Elime geçirdiğim bir süt şişesiyle bütün gücümle tokmağa vurdum. Şişe kırıldı ve süt bacaklarımdan aşağı dökülüp ayakkabılarıma içine doldu.

Başarısızlık canımı sıkılmıştı. Yük çuvallarının üstüne yatıp sessizce ağlamaya başlamıştım. Yanaklarımdan süzülen gözyaşları içinde uyuyakalmışım. Uyandığında gemi tepeden tırnağa titriyordu. Kamaranın penceresi güneşten ısınmış, ateş gibi olmuştu. Büyükannem yanıma oturmuş, saçlarını tarıyordu. Alnını kırıştırmış, ne dediğini anlayamadığım bir şeyler mırıldanıyordu. Kalın telli, siyah ve mavi ışıklar saçan saçları yere kadar uzanıyor, dalgalar halinde omuzlarını ve göğsünü örtüyordu. Bunları bir eliyle kaldırıp tutarken diğer eliyle seyrek dişli tahta tarağını bu

gür tutamın içine zorlukla sokarak taramaya çalışıyordu. Dudakları büzülmüş, gözleri öfkeyle dolmuştu. Yüzü bu saç yığınının altında çok küçük ve komik bir hal almıştı.

Bugün biraz sinirli görünüyordu. Ona saçlarının neden bu kadar uzun olduğunu sorduğum zaman, bir gün evvelki sıcak ve sevecen sesiyle karşılık verdi:

“Bu, Tanrı’nın beni cezalandırmak için seçtiği yollardan biri. Bu kadar saç taramak akıllı işi mi! Gençliğimde bu yele gibi saçlarımla pek gururlanırdım ama şimdi başımın belası oldu. Haydi, sen biraz daha uyu bakalım! Daha vakit erken, güneş yeni doğuyor.”

“Artık uyumak istemiyorum!”

“Tamam, uyuma o zaman,” dedi itiraz etmeden. Saçlarını taramaya devam ediyordu. Gergin bir şekilde ranzada yatan anneme yan gözle baktıktan sonra, “Dün o şişeyi nasıl kırdığımı anlat bakalım. Ama kısık sesle!” dedi.

Konuşurken kelimeler ağzından şarkı söyler gibi müzikli, tatlı nağmeler halinde çıkıyordu. Ağzından çıkan her kelimenin, bir çiçeğin güzelliği ve canlılığıyla aklımda yer etmesinin sebebi buydu. Büyükanнем gülümsediği zaman, kiraza benzeyen, koyu renkli gözbebekleri çok güzel bir ışıkla aydınlanıp irileşiyor, beyaz ve sağlam dişleri ortaya çıkıyordu. Yanakları esmerleşmesine ve yüzü kırışıklıklarla kaplanmasına rağmen, teni gençleşmiş gibi parlıyordu. Geniş gözenekler ve siyah noktalarla dolu yassı burun, bu yüzdeki güzelliği bozan tek şeydi. Arada, gümüş işlemeli siyah tütün tabakasından enfiye çekerti. Kederli bir insandı ama içinden yükselen neşeli bir ışıkla aydınlanırdı. Fazla kilosuna ve ilk bakışta kambur olduğunu düşünmenize neden olacak kadar eğik durmasına rağmen, çok çevikti. Yumuşak tüyleri olan, sevgi dolu ve uysal bir dişi kedi gibi.

Onu tanımadan evvel, sanki karanlıklar içinde uyuyakalmıştım. Sonra bir gün o çıktı geldi ve beni uyandırıp ışığa doğru yön-

lendirdi. Etrafımda birbirinden bağımsız halde dolanan her şeyi sonsuz bir iple birbirine bağlayıp onları rengârenk bir dantel gibi örmüştü. Can yoldaşım, en anlayışlı, en yakın dostum olmuştu. Beni herkesten daha iyi anlayan, hayatımdaki en değerli varlıktı o. Dünyaya olan karşılıksız sevgisi beni büyüleyip ruhumu zenginleştirdi ve zor günlerimde ayakta kalmamı sağlayan güç kaynağı oldu.

Kırk yıl evvel gemiler bugünkü kadar hızlı gitmezdi. Nijniy yolculuğumuz bir hayli uzun sürdü. Tabiatın güzelliklerinin de ilk o zaman farkına varmıştım. Havalara açmıştı ve büyükannemle birlikte sabahtan akşama kadar güvertede duruyorduk. Altınla işlenmiş gibi parlayan Volga nehrinin iki yakası arasında, durgun ve berrak gökyüzünün altında kayar gibi yol alıyorduk. Çarkları büyük bir gürültüyle nehrin kurşuni sularını harmanlayarak akıntıya karşı ilerleyen açık kahverengi gemi, yedeğine aldığı bir mavnayla sakin bir şekilde yol alıyordu. Güneş, Volga üstünden geçerken izini belli etmiyordu. Görüntü durmadan değişiyordu. Yeşil tepeler toprağın, zengin görünümlü kıyafetini süsleyen kabartmalar gibi duruyordu. Kıyı boyunda kurulan köyler ve ilçeler, çörek yığınlarını andırıyordu. Arada bir sonbaharın altın rengine boyanan bir yaprağın suda yüzdüğü görülüyordu.

“Bak, ne kadar da güzel!” diye durmadan bağırarak büyükannem etrafını gösterip güvertede bir o yana bir bu yana koşturuyordu. Parlayan yüzündeki gözleri sevinçten açılmış, gözbebekleri kocaman olmuştu.

Kıyıları seyrederken dalıp gidiyor, arada beni bile unutuyordu. Ellerini göğsünün üzerinde birleştirmiş, gözleri yaşlarla dolu, tek kelime etmeden gülümsüyordu.

Çiçekli ve koyu renkli eteğine asıldım. Silkinip kendine geldi:

“Ne?.. Galiba uykuya dalmışım, her şey rüya gibi geliyor.”

“Neden ağlıyorsun?”

“Mutluluktan yavrum,” diye karşılık verdi gülümseyerek. Bir de ihtiyarlıktan. Artık altmışımı geçtim,” dedi.

Bir tutam enfiye çektikten sonra, bana kahramanlar, iyi kalpli eşkiyalar, ermişler, çeşitli yabani hayvanlar ve kötü ruhlarla dolu, dinlemeye doyamadığım o masallardan anlatmaya başladı. Bu masalları anlatırken sesini kısar ve sesine gizemli bir hava vermeye çalışırdı. Bana doğru eğilir ve gözlerini kocaman açarak sanki beni yüceltecek bir gücü yüreğime akıtmak ister gibi yüzüme bakardı. Konuşurken şarkı söyler gibiydi. Kelimeler giderek uyum kazanıyor, daha melodik hale geliyordu. Onu dinlemenin dünyanın en güzel şeyi olduğunu düşünüyordum. Yanına oturup masal daha bitmeden, “Bir tane daha anlat, bir tane daha,” diye yalvarıyordum.

“Tamam, tamam! Bir zamanlar bir domovoy¹ varmış. Ocağın yanında otururken ayağına bir erişte batmış. ‘Aman küçük farəcikler, çok canım acıyor! Artık dayanamıyorum!’ diye ağlayıp inliyor, sağa sola sallanıyormuş!”

Büyükannem bunları anlatırken kendi bacağına kaldırmış, iki eliyle tutmuş sallıyor ve canı yanan kendiymiş gibi yüzünü komik bir şekilde buruşturuyordu. Sakallı gemiciler ve köylüler etrafını sarmış, onu dinliyorlardı. Gülüyor, onu kutluyor, sonra da, “Haydi büyükanne! Bir masal daha! Haydi soframıza buyurun, bir yudum da siz alın!” diye bağrışıyorlardı.

Yemekten sonra büyükanneme votka ikram ediyorlar, bana da karpuz ve kavun veriyorlardı. Ama kimse görmeden, el altından yapıyorlardı bunlar. Çünkü gemi güvertesinde yemek yemek yasaklanmıştı. Hatta bunu denetleyen bir görevli bile vardı. Bu görevli, gördüğü bütün meyveleri nehre atıyordu.² Polis üniformasına benzer kıyafetinin düğmeleri sarı pirinçten yapılmıştı. Ayık gezdiğini gören olmamıştı ve onu gören yolcular sağa sola kaçıyorlardı.

1 Rus folklorunda evi koruyan melek. Ev anlamına gelen Rusça söz *dom*’dan türetilmiştir. (ç.n.)

2 O zamanlar çok yaygın olan kolera salgınına karşı bir tedbir. (ç.n.)

Annem güverteye çok seyrek çıkıyor, yanımıza yaklaşmıyor, bir köşeye çekilip sessizce oturuyordu. Gemiye bindiğimizden beri ağzını neredeyse hiç açmamıştı. Endamlı vücudu, kederli yüzü, örülmüş bir taç gibi kafasının üzerinde duran sarı, parlak saçları, güçlü ve ciddi duruşu sis bulutunun ardında kalan bir gölge gibi hafızamda canlanıyordu. Uzaktan, büyükannemin gözleri kadar iri, gri ve soğuk gözlerini tekrar görebiliyordum.

“İnsanlar sizinle alay edip eğleniyor anne!” dedi bir gün sert bir şekilde.

“Sağlık olsun!” diye karşılık verdi büyükannem umursamadan. “Bırak gülsünler, Tanrı yüzlerini hep güldürsün!”

Büyükannemin tekrar Nijniy’i gördüğü zamanki çocuksu sevinç aklımdan çıkmıyor. Kolumdan tutmuş çekiştiriyor, küpeşteye doğru sürüklüyordu.

“Bak, ne kadar güzel! İşte Nijniy burası. Ne kadar güzel şehir! Şu kiliselere bak, sanki göğü delecekler!”

Annemle konuşurken ise ağlayacak gibiydi:

“Bak Varyuşa. Unutmuşundur buraları! Bak da için açılınsın!”

Annem gönülsüzce gülümsüyordu.

Gemi güzel bir şehrin karşısında, yüzlerce sivri direk ve bir sürü gemiyle dolmuş nehrin ortasına demir attı. İçi adam dolu büyük bir kayık gemiye yanaştı ve sarkıtılan ip, merdivene uzatılan bir kancayla gemiye tutundu. Kayıktakiler birer birer tırmandı. Önde ufak tefek, uzun, siyah bir elbise giyen zayıf bir ihtiyar yürüyordu. Altın rengini andıran kıvılcı bir sakalı, kuş gagası gibi bir burnu ve küçük, yeşil gözleri vardı. Bir çırpıda merdivene tırmandı.

“Baba!” diye haykırdı annem, özlem yüklü bir sesle. İhtiyar, kendine doğru koşan annemin başını küçük, kırmızı elleri arasına alıp yanaklarını okşadı. Bir yandan da cırtlak bir sesle:

“Gördün mü küçük, aptal kızım? Gördün işte sonunu... Neyse, geldiniz ya!”

Büyükannem bir topaç gibi fıldır fıldır dönerek herkesi kucaklayıp öpmeyi başarmıştı. Beni bu insanlara doğru iterek tanıtmaya çalışıyordu:

“Haydi! Acele edelim! Bu Mihayıl dayı. Bu da Yakov dayı ve Natalya yenge... İşte bu ikisi de kuzenlerin, ikisinin ismi de Saşa, bu Katerina. İşte bütün ailemiz. Ne kadar kalabalık olduğunu gördün!”

Büyükbabam ona, “İyi misin?” diye sorduktan sonra üç defa sarılıp öpüştüler.

Büyükbabam beni kalabalığın arasından kendine doğru çekip başımı avuçlarının arasına aldı:

“Sen kimsin?”

“Astrahanlı, kamarada kalanlardan...”

“Ne diyor bu?” diye bağırın büyükbabam, anneme dönüp onun cevabını beklemeden beni itti:

“Elmacık kemikleri aynı babasına benziyor... Haydi, kayığa geçin artık!”

Hep birlikte sahile geldik, çiğnenmekten iyice ezilmiş ve seyrekleşmiş otlarla kaplı iki tepe arasında iri taşlarla döşenmiş bir yokuşu tırmanmaya başladık. Büyükbabam ve büyükannem önden yürüyorlardı. Babasının boyu annemin ancak omzuna geliyordu. Annem, küçük fakat hızlı adımlarla yürüyen dedemin yanında, sanki havada uçuyormuş gibi görünüyor, ona tepesinden bakıyordu. Arkalarından gelen dayıların sessizce onları izliyorlardı. Mihayıl dayımın düz ve siyah saçları vardı ve büyükbabam gibi çok zayıftı. Yakov dayımın ise parlak kıvrıkcık saçları vardı. Onların arkasından da renkli elbiseler giymiş şişman kadınlar ve hepsi benden büyük altı çocuk daha yürüyordu ve hiçbiri sesini çıkarmıyordu. Ben büyükannemle küçük yengem Natalya'nın arasında yürüyordum. Natalya yengenin benzi solmuştu. Koca-

man bir karni ve mavi gözleri vardı. İkide bir durup soluk soluğa mırıldanıyordu:

“Artık bayılacağım!”

“Ne diye seni peşlerinden sürüklediler ki? Akılsızlar!” diye söyleniyordu büyükannem. Sesinde bir tedirginlik seziliyordu.

Ne büyükleri ne de küçükleri, hiçbirini sevmemiştim. Onların arasında yabancı olduğumu düşünüyordum. Sanki büyükannemin yüzündeki parlaklık bile silinmiş, benden uzaklaşmıştı. Özellikle de büyükbabama karşı bir soğukluk duymuştum. İçinde saklanan bir düşman olduğunu hemen anladım. Ona özel bir dikkat ve merakla bakıyor, bu merakın başıma bir iş açmaması için de dikkatli olmaya çalışıyordum.

Yolun sonuna gelmiştik. En yukarıda, sağ tarafta bayıra yaslanmış, sokağın başında tek katlı, basık bir ev vardı. Kirli pembe renge boyanmış, tavanı alçak bu evin pencereleri dışa doğru çıkıntılıydı. Dışarıdan bakıldığında büyük gibi görünen eve girdiğimizde kendimizi küçük ve loş odaların içinde bulmuştuk. Etrafta gemiden inmeye hazırlananlar gibi sağa sola koşturan tedirgin insanlar dolanıyor, kılığı kıyafeti perişan haldeki küçük çocuklar, hırsız bir serçe sürüsü gibi oraya buraya saldırıyordu. Henüz tanımadığım yabancı ve keskin bir koku, evin her yerini sarmıştı.

Kendimi avluya attım. Burası da en az evin içi kadar sevimsizdi. Kurumaları için boydan boya geniş, ıslak kumaşlar asılmıştı. Kumaşları içine daldırdıkları, çeşitli renklerde, yağlı sıvılarla dolu kazanlar vardı her tarafta. Bir köşede, basık ve yıkılmak üzere olan bir damın altında, içinde odunlar yanan bir soba vardı. Büyük bir gürültüyle kaynayan kazanın etrafında, göremediğim bir adam bağıryor, anlamadığım bazı şeyler söylüyordu:

“Sandal ağacı, göztaşı...”